

Η Απελευθέρωση της Έδεσσας



Η απελευθέρωση της Έδεσσας υπήρξε αποτέλεσμα της προέλασης του ελληνικού στρατού κατά τη διάρκεια του Α΄ Βαλκανικού πολέμου και έθεσε τέρμα στη μακρόχρονη υποδούλωση της στην Οθωμανική κυριαρχία, η οποία κράτησε πάνω από πεντακόσια χρόνια. Η επιβίωση του ελληνικού στοιχείου κατά τη διάρκεια της μακραίωνης αυτής δουλείας ήταν αξιοθαύμαστη δεδομένου ότι οι χριστιανοί Έλληνες όχι μόνο δεν αφομοιώθηκαν παρόλη τη μαύρη σκλαβιά και την εγκατάσταση πολλών μουσουλμάνων Τούρκων στην περιοχή αλλά αναπτύχθηκαν τόσο πνευματικά όσο και οικονομικά.

Οι Βούλγαροι κομιτατζήδες με σύνθημά τους την αυτονόμηση της περιοχής της Μακεδονίας παρουσιάστηκαν ως προστάτες των καταπιεζόμενων χριστιανικών πληθυσμών. Όταν διαπίστωσαν ότι δεν μπορούσαν να αλλάξουν το φρόνημα των Ελλήνων κατοίκων της Μακεδονίας με προπαγανδιστικά μέσα, εξαπέλυσαν ένα κύμα τρομοκρατικών επιθέσεων επιδιώκοντας το βίαιο προσηλυτισμό τους. Απώτερος σκοπός ήταν η εθνολογική αλλοίωση της ελληνικότητας της Μακεδονίας και ο αφανισμός του ελληνικού στοιχείου με τους διωγμούς, τις δολοφονίες, τις σφαγές.

Η Έδεσσα υπήρξε από τις πρώτες πόλεις όπου συγκροτήθηκε Επιτροπή αμύνης κατά της βουλγαρικής προπαγάνδας και των κομιτατζήδων και για να υποστηρίξει και να συνεργάζεται στενά με τα ελληνικά ανταρτικά σώματα. Πρόεδρος ο γιατρός Δημήτριος Ρίζος και μέλη ο Αθανάσιος Φράγκος, ο Ιωάννης Χατζηνίκος, ο Αρχιερατικός επίτροπος Παπασιβένας Ιωάννης. Στενοί συνεργάτες υπήρξαν πολλοί άλλοι επώνυμοι και ανώνυμοι Έδεσσαίοι, η προσφορά των οποίων ήταν ανεκτίμητη.

Ο αρχηγός και η ψυχή του αγώνα στην Έδεσσα και στην ευρύτερη περιοχή της ήταν ο υπολοχαγός Κων/νος Μαζαράκης ή καπετάν Ακρίτας. Με τον Μακεδονικό αγώνα οι ελληνόφωνοι και σλαβόφωνοι ελληνικοί πληθυσμοί της Έδεσσας και ολόκληρης της Μακεδονίας, κληρικοί και λαϊκοί, ανακτούν το θάρρος τους και την αυτοπεποίθησή τους που τα είχαν απολέσει τα δύσκολα χρόνια της βουλγαρικής τρομοκρατίας και προσφέρουν τα μέγιστα.

Η επικοινωνία του ελληνισμού της Μακεδονίας με τους Έλληνες της υπόλοιπης Ελλάδας δημιουργεί στενότερους δεσμούς αλληλεγγύης μεταξύ τους. Το ηθικό και το εθνικό φρόνημα των κατοίκων της περιοχής εξυψώνεται σε μεγάλο βαθμό. Η Ελλάδα μέσα από το Μακεδονικό αγώνα βγαίνει ανανεωμένη και γεμάτη αυτοπεποίθηση έτοιμη να καθορίσει στα πεδία των μαχών το μελλοντικό καθεστώς της Μακεδονίας. Ο αγώνας αυτός είχε δώσει τότε στην πατρίδα μας το δικαίωμα όχι μονάχα να επικαλείται την ελληνικότητα της Μακεδονίας στα διάφορα συνέδρια, αλλά και να πραγματοποιήσει το μεγάλο όνειρο της φυλής με τους νικηφόρους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-13.

Πιο συγκεκριμένα στις 5 Οκτωβρίου 1912 η Ελλάδα κηρύττει τον πόλεμο κατά της Τουρκίας. Ο Ελληνικός στρατός μετά τη νίκη του στη μάχη του Σαρανταπόρου στις 9 και 10 Οκτωβρίου, προελαύνει ορμητικά στην πεδιάδα της κεντρικής Μακεδονίας και απελευθερώνει διαδοχικά τη Βέροια και τη Νάουσα. Καθώς τα νέα φτάνουν στην Έδεσσα, ανάμεικτα συναισθήματα δημιουργούνται στους κατοίκους της πόλης μας. Οι μεν Έλληνες περιμένουν με ανυπομονησία τον Ελληνικό στρατό και ανταλλάσσουν μεταξύ τους την ευχή «Χριστός Ανέστη», ενώ οι Τούρκοι αισθάνονται αγωνία για τη ζωή και τις περιουσίες τους μιας και ο τουρκικός στρατός εγκατέλειψε την πόλη και κατευθύνθηκε προς την πεδιάδα των Γιαννιτών για να δώσει την αποφασιστική μάχη του πολέμου στις 19-20 Οκτωβρίου 1912.

Στην Έδεσσα απομένουν μόνο λίγοι άνδρες της τουρκικής εθνοφρουράς, ο φρούραρχος της πόλης Ταγματάρχης Ρασίτ μπέης, ο καϊμακάμης Γκαλίπ μπέης και δήμαρχος της πόλης Αλή Ριζά. Οι Τούρκοι αξιωματούχοι λίγες μέρες πριν την απελευθέρωση της Έδεσσας ενεργώντας προληπτικά, συνέλαβαν ως ομήρους επιφανείς Έδεσσαίους που είχαν αναπτύξει αξιόλογη δράση στη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα και τους μετέφεραν στη Θεσσαλονίκη, στις φυλακές Επταπυργίου μαζί με ομήρους από άλλες περιοχές.

Όταν πλέον συνειδητοποιούν ότι είναι αναπόφευκτη σε λίγες μέρες η επικράτηση του ελληνικού στρατού στην περιοχή, συγκαλούν σύσκεψη στο σπίτι του φρούραρχου Ρασίτ μπέη για να καθορίσουν τις μετέπειτα ενέργειές τους. Να προβάλλουν δηλαδή αντίσταση στον ελληνικό στρατό ή να παραδώσουν την πόλη αμαχητί. Τελικά υπερισχύει η δεύτερη γνώμη και αποφασίζεται να μεταβεί στην Ιερά Μητρόπολη Έδεσσας ο Τούρκος διευθυντής του ιεροδιδασκαλείου για να προετοιμάσει τη συνεννόηση με τους Έλληνες της πόλης.

Την επόμενη μέρα συγκεντρώνονται στην Ιερά Μητρόπολη οι τουρκικές αρχές, ο Μητροπολίτης Κωνσταντίνος και οι Δημογέροντες, όπου οι Τούρκοι ζητούν την προστασία τους στην περίπτωση που θα καταληφθεί η πόλη από τον Ελληνικό στρατό. Στις 15 Οκτωβρίου παραιτούνται οι Τουρκικές αρχές και αναλαμβάνουν τη φρούρηση της Έδεσσας οι Έλληνες κάτοικοί της. Στις 16 Οκτωβρίου ο δήμαρχος Αλή Ριζά πηγαίνει στις φυλακές της πόλης, αποφυλακίζει τους κρατούμενους και ο Γκαλίπ μπέης εγκαθίσταται στο κτίριο της Μητρόπολης όχι τόσο για να προστατευθεί από τους χριστιανούς, αλλά για να αποφύγει τη οργή όσων από τους Τούρκους είχαν την αντίθετη με αυτόν γνώμη για την παράδοση της πόλης.



Το βράδυ της 17ης Οκτωβρίου η έκτη ημιλαρχία υπό τον ανθυπίλαρχο Αργύριο Σταυρόπουλο εξορμά από τη Βέροια και καταλαμβάνει το σιδηροδρομικό σταθμό Σκύδρας.

Την επόμενη μέρα, Πέμπτη 18 Οκτωβρίου 1912, γιορτή του Αγίου Λουκά, πολιούχου από τότε της πόλης μας, τρεις στρατιώτες ως προμετωπίδα του προελαύνοντος ελληνικού στρατού, ο Βρασίδης Λαγωνίκος, ο Νικόλαος Αγγελής και ο Νικόλαος Λιβανός καταλαμβάνουν το σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης μας αφού συνεπλάκησαν με την εκεί ευρισκόμενη τουρκική φρουρά. Από τους πυροβολισμούς σκοτώθηκαν ο ιερέας του χωριού Σωτήρα, ο δεκαπεντάχρονος μαθητής Ψυχογιός και ένας μαθητής του οικοτροφείου. Ήταν οι τελευταίοι νεκροί πριν την απελευθέρωση της πόλης.

Λίγο αργότερα φτάνει στο σταθμό αμαξοστοιχία με ένα λόχο πεζικού του ελληνικού στρατού με επικεφαλής τον αξιωματικό Βασίλειο Γεννηματά, ο οποίος μπαίνει θριαμβευτικά στην Έδεσσα. Την ίδια ώρα από την πόλη έρχεται προς το σταθμό μια πομπή με επικεφαλής το Μητροπολίτη και τους Τούρκους μουφτή, υποδιοικητή και δήμαρχο της Έδεσσας, ο οποίος κρατά λευκή σημαία.

Στις **11 το πρωί της 18ης Οκτωβρίου 1912** γίνεται η επίσημη παράδοση της πόλης από τον Τούρκο δήμαρχο Αλή Ριζά, ο οποίος σύμφωνα με την παράδοση ήταν απόγονος του κελ Πέτρου που προδοτικά είχε παραδώσει τη βυζαντινή Έδεσσα στους Τούρκους πριν 530 χρόνια περίπου.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες απελευθερώθηκε η Έδεσσα. Οι αγώνες και η αυτοθυσία των Εδεσσαίων και των κατοίκων της γύρω περιοχής στις επάλξεις του Μακεδονικού αγώνα καρποφόρησαν. Έγιναν γέφυρα για να περάσει ο Ελληνικός στρατός τον Οκτώβριο του 1912 και να απελευθερώσει τη Μακεδονία μας.